

Ұ.М.Әбдігапбарова,¹ Д.Н.Исабаева,² С.Н.Исабаева^{3*}

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

²Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Алматы қ., Қазақстан

³Нұр-Мұбарак Египет ислам мәдениеті университеті, Алматы қ., Қазақстан

ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДЕГІ СТУДЕНТТЕРДІҢ БЕЛСЕНДІЛІГІН БАҒАЛАУДЫҢ РОЛІ

Аңдатпа

Мақалада студенттер арасындағы білім беру және кәсіби үдеріске әлеуметтік желілердің үлесін бағалауға бағытталған зерттеудің негізгі аспектілерінің қысқаша мазмұны берілген. Мақалада профильді толтыру және тартымдылық, мазмұнды құру белсенділігі, аудиторияның қатысуы, мазмұн сапасы мен тақырыбы, талқылауларға қатысу, кері байланысқа жауап беру, кәсіби имиджді құру, желілік байланыс, этикалық мінез-құлық және өнімділік талдауы сияқты әлеуметтік желідегі студенттердің белсенділігін бағалаудың әртүрлі критерийлері қарастырылады. Сонымен қатар, білім беру жүйесіндегі әлеуметтік желілерді зерттеуге қатысты ғылыми мақалаларға әдебиеттік шолу жасалды. Жиналған деректер негізінде авторлар студенттердің қарым-қатынас, ақпарат алмасу және кәсіби даму үшін әлеуметтік желілерді қалай пайдаланатынын талдайды. Зерттеу нәтижелері білім беру мақсатында әлеуметтік желілерді пайдалануға стратегиялық көзқарастың маңыздылығын көрсетеді және білім беру ұйымдарына осы процесті оңтайландыру бойынша практикалық ұсыныстарды ұсынады.

Түйін сөздер: әлеуметтік желілер, белсенділікті бағалау, аналитика, білім беру технологиялары, мониторинг.

Абдиганбарова У.М.,¹ Исабаева Д.Н.,² Исабаева С.Н.^{3*}

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
г.Алматы, Казахстан

²Казахский национальный университет имени аль-Фараби, г.Алматы, Казахстан

³Египетский университет исламской культуры «Нур-Мубарак», г.Алматы, Казахстан

РОЛЬ ОЦЕНКИ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ

Аннотация

В статье изложены основные аспекты исследования, направленного на оценку вклада социальных сетей в образовательный и профессиональный процесс студентов. В статье рассматриваются различные критерии оценки активности студентов в социальных сетях, такие как заполнение и привлекательность профиля, активность в создании контента, вовлеченность аудитории, качество и тематика контента, участие в обсуждениях, реагирование на отзывы, формирование профессионального имиджа, сетевое общение, этическое поведение и анализ эффективности. Кроме того, был проведен обзор научной литературы, посвященной изучению социальных сетей в системе образования. На основе собранных данных авторы анализируют, как студенты используют социальные сети для общения, обмена информацией и профессионального развития. Результаты исследования подчеркивают важность стратегического подхода к использованию социальных сетей в образовательных целях и дают практические рекомендации образовательным организациям по оптимизации этого процесса.

Ключевые слова: социальные сети, оценка активности, аналитика, образовательные технологии, мониторинг.

Abdigapbarova U.,¹ Issabayeva D.,² Issabayeva S.*³

¹Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan

²Almaty management University, Almaty, Kazakhstan

³Egyptian University of Islamic Culture “Nur-Mubarak”, Almaty, Kazakhstan

THE ROLE OF ASSESSING STUDENTS' ACTIVITIES IN SOCIAL NETWORKS

Abstract

The article presents the main aspects of the study aimed at assessing the contribution of social networks to the educational and professional process of students. The article considers various criteria for assessing students' activity in social networks, such as filling out and attractiveness of the profile, activity in creating content, audience involvement, quality and subject matter of content, participation in discussions, response to reviews, formation of a professional image, network communication, ethical behavior and analysis of effectiveness. In addition, a review of scientific literature on the study of social networks in the education system was conducted. Based on the collected data, the authors analyze how students use social networks for communication, information exchange and professional development. The results of the study emphasize the importance of a strategic approach to the use of social networks for educational purposes and provide practical recommendations to educational organizations on optimizing this process.

Keywords: social networks, activity assessment, analytics, educational technologies, monitoring.

Кіріспе. Әлеуметтік желілер бүгінгі күні қарым-қатынас, ақпарат алмасу, контент құру және білім беру мақсатында кеңінен қолданылатын маңызды цифрлық құралға айналды. 2025 жылға қарай олардың пайдаланушыларының саны 4,41 миллиард адамға жетеді деп күтілуде [1]. Бұл үдеріс қоғамның барлық салаларына, соның ішінде мемлекеттік басқару мен білім беру жүйесіне де ықпал етіп отыр. Бұл туралы, 2019 жылы ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев мемлекеттік қызметкерлерге, орталық және жергілікті органдарға әлеуметтік желіні халықпен тиімді байланыс орнату құралы ретінде белсенді түрде пайдалануды тапсырды [2]. Алайда, әлеуметтік желілердің жаппай қолданысы бірқатар қауіптерді де туындатады. 2024 жылдың қазанында Тоқаев әлеуметтік желілердің балалар мен ересектерді «зомбиге» айналдыру қаупін атап өтіп, цифрлық гигиена ережелерін ескерудің және білім алушылардың онлайн әрекеттерін бақылаудың маңыздылығына тоқталды [3].

Сонымен қатар, бұл платформалар студенттер өз идеялары мен ақпараттарымен бөлісетін, пікір алмасып, талқылай алатын жоғары интерактивті орта ретінде де танылып отыр. Білім беру саласында әлеуметтік желілер оқыту, үйрету және бағалау процесін қолдау үшін белсенді қолданылады. Олар студенттер мен оқытушылар арасындағы өзара әрекеттестікті жеңілдетіп, оқу процесін уақыт пен кеңістіктік шектеулерден босатады [4]. Сонымен қатар, бұл платформалар оқу материалдарымен алмасу, дауыстық хабарламалар жіберу және ата-аналардың балаларының оқу үлгерімін бақылау мүмкіндігін де кеңейтеді [5]. Жедел кері байланыс беру және құрдастар бағалауын ұйымдастыру – әлеуметтік желілердің білім берудегі әлеуетті артықшылықтарының бірі болып саналады [6, 7]. Студенттер бір-бірінің жұмыстарын бағалап, өзара ұсыныстар беріп, пікірлер қалдыру арқылы оқу үдерісіне белсенді қатысады. Мұндай өзара әрекеттестік олардың мотивациясын және өзін-өзі бағалау деңгейін арттырады. Сонымен бірге, әлеуметтік желілер алдын ала және қорытынды тестілеу жүргізу құралы ретінде де қолданылады.

Алайда, студенттердің оқу белсенділігін бағалау мақсатында әлеуметтік желілерді жүйелі түрде қолдану әлі де шектеулі. Зерттеулер бұл салада жеткіліксіз, ал практикалық әдіс-тәсілдер толық қалыптаспаған. Осы тұрғыда, жоғары оқу орындарының әкімшілігі студенттердің сұраныстары мен қажеттіліктерін жедел анықтап, олардың пікірлерін нақты түсіну үшін әлеуметтік желілерді тиімді қолдануға ұмтылуы қажет. Студенттердің қанағаттану деңгейін анықтаудың дәстүрлі тәсілдерімен қатар, әлеуметтік желілерге жүргізілетін мониторингтің өзектілігі артып келеді. Біріншіден, университет әкімшілігі әлеуметтік желілердегі пікірлерді зерттеу арқылы студенттердің өзекті мәселелерін және өзара әрекеттесу тенденцияларын бағалауы тиіс. Екіншіден, студенттердің онлайн ортада білдіретін көзқарастары

университет қызметін бағалаудың тәуелсіз әрі икемді тәсілі ретінде қарастырылуы қажет. Үшіншіден, студенттермен жедел әрі тиімді кері байланыс орнатудың ең қолжетімді жолы – әлеуметтік медиа кеңістігі. Университет әкімшілігінің қызметіне қатысты қанағаттану деңгейін бағалаудың екі негізгі бағыты айқындалады. Оның біріншісі – білім беру сапасын, университеттік инфрақұрылымды және қосымша қызметтерді жетілдіруге бағытталған оқу тәжірибесін бағалау. Екіншісі – университеттің ақпараттық кеңістіктегі беделін бағалау және оны жақсарту арқылы жаңа талапкерлерді тарту мен қазіргі студенттерді ұстап қалу. Сонымен бірге, әлеуметтік желілерді студенттердің оқу белсенділігін бағалау мақсатында тиімді пайдалану жолдары толық зерттелмеген. Осыған байланысты, аталған зерттеу жоғары білім беру жүйесінде әлеуметтік желілер арқылы студенттердің белсенділігін бағалаудың кешенді критерийлер жүйесін әзірлеу және ұсынуға бағытталған.

Әлеуметтік желілер білім беру процесінің ажырамас бөлігіне айналып, студенттерге идеялармен алмасуға, қарым-қатынастағы кедергілерді жоюға және ақпарат іздеуге көмектеседі. Giroux және Morgeau зерттеулері оқытушылардың әлеуметтік желілерді құрылымдық және құрылымдық емес білім беруде студенттерді тарту үшін пайдаланатынын көрсетеді [8]. Құрылымдық оқытуда олар, мысалы, сабақ барысында YouTube видеоларын қарап, оның мазмұнын талқылайды. Ал құрылымдық емес оқытуда студенттер әлеуметтік желілерден өз бетінше пайдалы оқу материалдарын іздейді.

Осы тәсілдердің нәтижелі екендігін басқа да зерттеулер растайды: студенттер әлеуметтік желілерді тек ақпарат алу ғана емес, сонымен қатар өзара қарым-қатынас жасау мен академиялық дағдыларын дамыту үшін белсенді түрде пайдаланады. Мысалы, жазу дағдыларын жетілдіру үшін олар өздерінің қарапайым мәтіндерін жариялап, курстастары мен оқытушыларынан кері байланыс алады [9].

Соңғы зерттеулер әлеуметтік медиа мен цифрлық белсенділіктің студенттік өмірдегі және оқу жетістіктеріндегі маңыздылығын нақтылай түсуде. Университеттердегі әлеуметтік белсенділік табысты әлеуметтенумен байланысты болып, студенттердің академиялық жетістіктеріне оң ықпал етеді [10]. Сонымен қатар, әлеуметтік желілерде белсенділік танытатын студенттер жаңа идеяларға және шығармашылыққа бейім келеді [11]. Бұл үрдістер әлеуметтік желілерді электронды ақпараттық және білім беру жүйелеріне интеграциялаудың жоғары білім сапасын арттырудағы әлеуетін айғақтайды. Алайда, бұл процесте студенттердің пікірлері мен онлайн мінез-құлқын ескерудің маңызы зор [12].

Мұнымен қатар, академиялық ортада достық қарым-қатынастар мен оқу жетістіктерінің арақатынасына назар аударған зерттеулер де бар. Университеттің бірінші курс студенттерін ұзақ мерзімді зерттеу достық таңдауда оқу жетістігі бастапқыда шешуші фактор болмаса да, уақыт өте келе достардың академиялық жетістіктері студенттердің жеке нәтижелеріне әсер ететінін көрсетті. Бұл құбылыс студенттер арасында академиялық негіздегі әлеуметтік сегрегацияның қалыптасу мүмкіндігін меңзейді [13].

Алайда, әлеуметтік желілерді білім беру үдерісінде қолдану кеңейіп келеді. Twitter, WhatsApp, Instagram, YouTube және Snapchat сияқты платформалар әртүрлі мақсатта пайдаланылады. Зерттеулер көрсеткендей, студенттер өз оқуын қолдау үшін белгілі бір әлеуметтік желілерді жиі таңдайды. Ең кең таралған платформалардың бірі – Facebook пен оның Messenger қосымшасы, олар оқу тапсырмаларын талқылау мен идеялар алмасу үшін қолданылады [14].

Instagram платформасы оқытуда сирек пайдаланылғанымен, кейбір оқытушылар оны студенттердің қызығушылығын арттыру үшін қолдануда. Мысалы, Mahmud et al. (2022) зерттеуінде студенттерге Instagram-да өз оқу тәжірибелері туралы стористер жариялау тапсырылған. Олар сүйікті кітаптарының фотосуреттері мен қысқаша сипаттамаларын бөлісіп, нәтижесінде оқуға деген ынтасы артқан. Сонымен қатар, WhatsApp қосымшасы сабақтан тыс уақытта қарым-қатынас жасау және оқу материалдарымен алмасу үшін тиімді құрал ретінде кеңінен таралған [15].

Әлеуметтік желілер студенттер мен оқытушылар арасындағы ынтымақтастық пен өзара әрекеттестікті күшейтіп, идеялармен алмасу және пікірталас жүргізу мүмкіндіктерін кеңейтеді [14]. Оқытушылар оқу барысында студенттерге топтық талқылаулар ұйымдастыру үшін әлеуметтік желілерді қолданады, ал студенттер өздері әлеуметтік желіде қауымдастықтар құрып, физикалық орналасуына қарамастан білім алуға қатыса алады. Donlan (2014) зерттеуінде студенттер әлеуметтік желілердің ыңғайлылығын атап өткен, себебі бұл платформалар сілтемелермен, фотосуреттермен және зерттеу материалдарымен оңай алмасуға мүмкіндік беріп, бірлескен жұмысты жеңілдетеді [16]. Әлеуметтік желілер оқу нәтижелерін бағалауды шығармашылық әрі қызықты етуге көмектеседі. Оқытушылар оларды студенттердің жұмыстарын талқылау және тапсыру, сондай-ақ жедел кері байланыс беру үшін қолданады [17]. Әлеуметтік желілердің интерактивтілігі студенттерге мұғалімдердің пікірлерін нақтылап, ұсыныстар алуына мүмкіндік береді.

Бағалау барысында әртүрлі платформалар қолданылады. Facebook студенттердің сөздік қорын байытуға және рефлексивті жазу дағдыларын дамытуға көмектеседі, өйткені олар бір-бірінің жұмыстарын бағалай алады [18]. Twitter күрделі лексика мен грамматиканы меңгеру арқылы жазу дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді [19]. Edmodo бастауыш сынып оқушыларының жазу дағдыларын қалыптастыру үшін қолданылады [9]. Алайда, әлеуметтік желілерді бағалау құралы ретінде пайдалануда белгілі бір қиындықтар бар. Мысалы, студенттер Facebook-ті жеке кеңістік ретінде қабылдайды және оны бағалау үшін қолдануға құлықсыз, [16] зерттеуі оқытушылар мен студенттердің әлеуметтік желілерді бағалау мақсатында қолдануға дайын екенін көрсеткенімен, іс жүзінде бұл сирек кездеседі, өйткені олар әлі де негізінен қарым-қатынас құралы ретінде қарастырылады.

Негізгі ережелер. Бұл зерттеуде әлеуметтік желілердегі студенттердің белсенділігін бағалауға қатысты бірқатар негізгі ережелер мен әдіснамалық ұстанымдар басшылыққа алынды. Студенттік белсенділік олардың оқу мақсатында әлеуметтік желілерде ақпарат алмасу, пікір білдіру, контент жариялау және өзара әрекеттестікке қатысу секілді іс-әрекеттері арқылы айқындалады. Бағалау критерийлері ретінде қатысу жиілігі, мазмұнның оқу мақсаттарына сәйкестігі, құрдастармен өзара әрекеттестік деңгейі және тапсырмаларды орындаудағы уақыты алынған. Деректерді жинау және өңдеу барысында академиялық адалдық пен зерттеу этикасы талаптары қатаң сақталып, студенттердің жеке деректерінің құпиялылығы қамтамасыз етіледі. Қолданылатын платформалар мен құралдар сенімділігі дәлелденген ақпараттық жүйелер мен әлеуметтік желі интерфейстеріне негізделген.

Материалдар мен әдістер. Студенттердің әлеуметтік желілердегі белсенділігін бағалау және ұсынылған критерийлерді талдау үшін бірнеше әдістер мен материалдар қолданылды. Алдымен, сапалық және сандық талдау әдістері пайдаланылды. Бұл әдістер студенттердің посттарын, пікірлерін және әлеуметтік желілердегі өзара әрекеттесуінің басқа да түрлерін зерттеуге мүмкіндік берді. Сонымен қатар, құрылымдық сауалнамалар арқылы студенттердің әлеуметтік желілерді қабылдауы мен белсенділігі туралы деректер жиналды. Әлеуметтік медиа аналитикасы студенттердің әлеуметтік желілердегі белсенділігіне тереңірек талдау жасауға көмектесті. Бұл әдіс арқылы олардың профильдеріндегі әрекеттер, мазмұн тарату деңгейі және өзара әрекеттесу көрсеткіштері өлшенді. Сонымен қатар, желілік талдау әдісі қолданылып, графикалық теория негізінде әлеуметтік байланыстардың құрылымы және пайдаланушылардың өзара әрекеттесу заңдылықтары зерттелді. Кейс-стади әдісі де маңызды рөл атқарды. Бұл тәсіл зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, студенттердің әлеуметтік желілердегі табысты стратегияларының нақты мысалдарын талдауға мүмкіндік берді. Зерттеу барысында Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn және WhatsApp сияқты әлеуметтік желілердегі студенттік белсенділік деңгейі бақылауға алынды. Сонымен қатар, әлеуметтік желілерді білім беру мақсатында пайдалануға арналған ғылыми зерттеулер мен мақалалар қарастырылды. Білім беру процесіне қатысушылардан алынған сұхбаттар мен сауалнамалар да зерттеу материалы ретінде пайдаланылды. Түрлі білім беру мекемелерінен жиналған әлеуметтік медиа деректері негізінде студенттердің әлеуметтік желілердегі белсенділігі мен олардың білім беру процесіне ықпалы сарапталды.

Қолданылған әдістер мен материалдар студенттердің әлеуметтік медианы білім алу және кәсіби даму мақсатында қалай қолданатынын жан-жақты бағалауға мүмкіндік берді. Бұл зерттеу нәтижелері әлеуметтік желілердегі табысты белсенділіктің негізгі факторларын анықтауға және білім беру мекемелеріне тиімді стратегияларды ұсынуға көмектеседі.

Интернет қауымдастығының типологиясы. Интернеттегі қауымдастықтар туралы зерттеулер санының артуына қарамастан, әлі күнге дейін стандартты және жалпыға бірдей қабылданған қауымдастық типологиясы қалыптаспаған. Қолданыстағы классификациялардың қысқаша мазмұны [7] және [19] еңбектерінде берілген. Әрбір ұсынылған жіктеу әртүрлі санаттау критерийлеріне негізделеді және зерттеушінің көзқарасы мен зерттеу бағытына байланысты өзгешеленеді. Бұл айырмашылықтар қауымдастықтардың құрылымы мен функцияларын әртүрлі тұрғыдан қарастыру қажеттігін көрсетеді. Типологияның негізгі мақсаты – зерттелетін құбылыстың әртүрлі көріністерін олардың ұқсастығына сүйене отырып, дерексіз түрлерге біріктіру және жүйелеу [1]. Бұл процесс қауымдастықтарды ғылыми тұрғыдан түсінуге және олардың даму заңдылықтарын анықтауға көмектеседі.

Анықталған типтер арнайы типтегі барлық өкілдерге таралатын дизайн бойынша ұсыныстарды әзірлеуге негіз болады. Қауымдастықтың талаптары оның негізгі мақсатына және жүзеге асырылатын транзакция түріне байланысты анықталады. Осы критерий бойынша қауымдастықтардың бірнеше түрін ажыратуға болады.

• *Пікірталас қауымдастықтары* – белгілі бір тақырып бойынша ақпарат алмасуға арналған қауымдастықтар. Бұл қауымдастықтар қатысушылардың білімін кеңейту, тәжірибе алмасу және жаңа идеяларды талқылау алаңы ретінде қызмет етеді.

• *Міндетті және мақсатты қауымдастықтар* – ортақ мақсатқа жету үшін ынтымақтастық жасайтын қауымдастықтар. Мұндай қауымдастықтар белгілі бір міндеттерді орындау немесе нақты нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған.

Бұл қауымдастықтар әртүрлі салаларда кездесуі мүмкін және олардың құрылымы, ұйымдастырылуы мен қызмет ету принциптері қауымдастық мүшелерінің қажеттіліктеріне сәйкес қалыптасады. Мысалы, гибридті қауымдастықтар.

Нәтижелер мен талқылау. Цифрлық дәуірде әлеуметтік медиа студенттердің өмірінің ажырамас бөлігіне айналды, оларға қарым-қатынас, ақпарат алмасу және өзін-өзі көрсету үшін платформа берді. Әлеуметтік медиа арқылы білім беру процесіне араласу студенттердің осы цифрлық кеңістіктегі белсенділігін бағалаудың қажеттілігін алға қояды. Әлеуметтік желілер мен электрондық оқытуды біріктірген білім беру қызметі үлкен көлемдегі деректерді жинақтайды, бұл студенттердің үлгерімін бағалау үшін стратегиялық ресурс бола алады [7]. Студенттердің үлгерімін талдау бірнеше әдістерге негізделуі мүмкін. Бұл тәсілдерге деректерге негізделген талдау [4], әлеуметтік желілерді талдау [9-11], сондай-ақ іс-қимыл деректерін талдау [16] жатады. Әлеуметтік медианы талдау (SNA) графикалық теорияға негізделген құрылымдық тәсіл болып табылады [13]. Бұл әдіс студенттер, оқытушылар және оқу орындары арасындағы әлеуметтік өзара әрекеттесу үлгілерін зерттеуге бағытталған. Мұнда жеке тұлғалардың жеке қасиеттеріне емес, олардың арасындағы желілік байланыстарға назар аударылады [18]. Электрондық оқыту қашықтықтан білім беру құралы ретінде қызмет етумен қатар, студенттерге платформалар арқылы өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. Бұл өзара әрекеттесу мәліметтер базасында тіркеледі және журнал деректерін талдау арқылы маңызды білім көзіне айналады [20]. Әлеуметтік медиа белсенділігін талдау қатысушылар арасындағы өзара әрекеттесу үлгілерін анықтауға бағытталған құрылымдық тәсілді қолданады. Бұл зерттеу жеке атрибуттарға емес, желілік байланыстарға негізделеді [21-22]. Дегенмен, әлеуметтік медианы ынтымақтастық құралы ретінде пайдалану жеке студенттердің біркелкі емес үлесі сияқты мәселелерді тудыруы мүмкін. Сондықтан, білім беру процесінде әлеуметтік желілерді тиімді пайдалану үшін теңгерімді қатысуға ықпал ететін әдістерді әзірлеу маңызды.

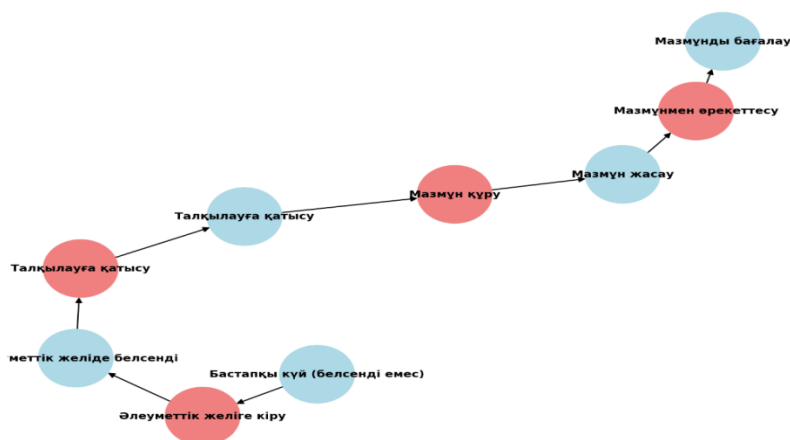
Сондықтан студенттердің ынтымақтастығындағы мәселелерді анықтау олардың жалпы оқу мақсаттарына жетуге көмектесетін негізгі аспектке айналады.

Әдебиеттерді талдау негізінде Петри желісін қолдана отырып, әлеуметтік желілерде студенттердің белсенділік моделін құру үшін студенттердің өзара әрекеттесуінің негізгі компоненттері бейнеленген.

Кесте 1. Студенттердің өзара әрекеттесуінің негізгі компоненттері

Компоненттер	Сипаттама
Орындар (Place)	Студенттердің өзара әрекеттесуінің әртүрлі кезеңдерін немесе аспектілерін көрсететін жағдайлар
P1: бастапқы күй (студенттер белсенді емес)	Студенттер белсенді емес күйде
P2: әлеуметтік желіде белсенді	Студенттер әлеуметтік желіде белсенді
P3: талқылауға қатысады	Студенттер талқылауға қатысады
P4: мазмұнды жасайды	Студенттер мазмұн жасайды
P5: мазмұнды бағалайды (ұнатулар, пікірлер)	Студенттер мазмұнды бағалайды (ұнатулар, пікірлер)
Өтпелер (Transition)	Бір күйден екіншісіне өзгерістер тудыратын оқиғалар немесе әрекеттер
T1: әлеуметтік желіге кіру	Әлеуметтік желіге кіру
T2: талқылауға қатысу	Талқылауға қатысу
T3: мазмұнды құру	Мазмұнды құру
T4: мазмұнмен өзара әрекеттесу	Мазмұнмен өзара әрекеттесу
Догоалар (Arc)	Ағынның бағытын және күйлер мен әрекеттер арасындағы байланысты көрсететін элементтер
A1: P1-ден T1-ге дейін	P1-ден T1-ге дейінгі байланыс
A2: T1-ден P2-ге дейін	T1-ден P2-ге дейінгі байланыс
A3: P2-ден T2-ге дейін	P2-ден T2-ге дейінгі байланыс
A4: T2-ден P3-ке дейін	T2-ден P3-ке дейінгі байланыс
A5: P3-тен T3-ке дейін	P3-тен T3-ке дейінгі байланыс
A6: T3-тен P4-ке дейін	T3-тен P4-ке дейінгі байланыс
A7: P4-тен T4-ке дейін	P4-тен T4-ке дейінгі байланыс
A8: T4-тен P5-ке дейін	T4-тен P5-ке дейінгі байланыс

Модель студенттердің жүйеге кіруден бастап белсенді қатысуға және мазмұнмен өзара әрекеттесуге дейінгі әлеуметтік желіде өзара әрекеттесуін көрнекі түрде көрсетуге мүмкіндік береді. Маркерлер немесе "таңбалауыштар" әр жағдайдағы белсенді қолданушылардың немесе хабарламалардың ағымдағы санын көрсету үшін пайдаланылады.

Сурет.1. Студенттердің әлеуметтік желілердегі белсенділігін суреттейтін Петри желісінің диаграммасы

Көрнекі модель әрекетсіздіктен Желі ішіндегі өзара әрекеттесуге дейінгі әрекеттер ағынын модельдейтін орындарды, өтулерді және доғаларды қамтиды.

Әлеуметтік желілердегі студенттердің белсенділігін критериалды бағалау әдістемесі

Студенттердің әлеуметтік желілердегі белсенділігін бағалау жүйелі және объективті тәсілді қажет етеді. Төменде онлайн қатысудың тиімділігін бағалаудың негізгі критерийлері мен көрсеткіштерін қамтитын әдістеме берілген. Әдістеме сәтті онлайн қатысуды құруға әсер ететін әртүрлі аспектілер мен көрсеткіштерді ескере отырып, студенттердің әлеуметтік медиа белсенділігін жүйелі түрде бағалауға негіз береді.

Кесте 2. Әлеуметтік желілердегі студенттердің белсенділік критерийлері мен көрсеткіштері

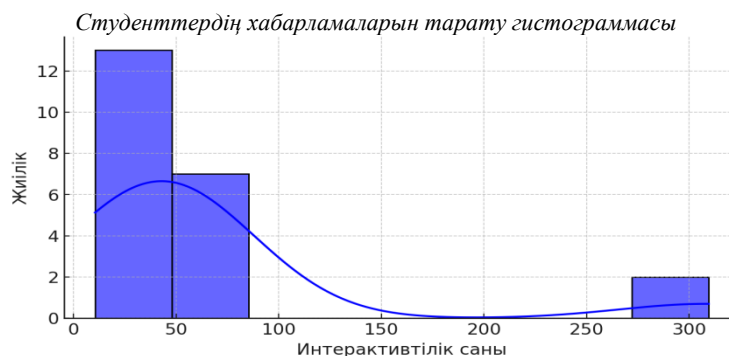
Критерийлер	Көрсеткіштер
1.Профильдің толықтығы мен тартымдылығы	- Профильдің толтырылуы 90% немесе одан да көп. - Жақсы ажыратымдылықтағы кәсіби фотосуреттердің болуы. - Көрнекі тартымды профиль дизайны
2.Мазмұнды құрудағы белсенділік	- Мазмұнды аптасына кемінде 2-3 рет жариялау. - Әр түрлі мазмұн форматтарын қолдану (мәтін, суреттер, бейнелер). - Мазмұнның 80% кәсіби тақырыппен байланысты.
3.Аудиторияның қатысуы	- Бір лауазымға лайктардың орташа саны 30-дан кем емес. - Түсініктемелердің орташа саны 10-нан кем емес. - Қатысу деңгейі (ұнатулар + Пікірлер + бөлісулер) ұқсас профильдермен салыстырғанда орташадан жоғары.
4.Тақырып және мазмұн сапасы	- Мазмұнның 70% - ы кәсіби тақырыпқа бағытталған. - Мазмұнның 20% - ы креативті тәсіл немесе инновация болып табылады. - Мазмұнның 10% - ы білім беру материалдарын немесе зерттеулерді білдіреді.
5.Талқылауға қатысу	- Талқылауға аптасына кемінде 3 рет белсенді қатысу. - Айына талқылау үшін кемінде 2 тақырып құру. - Тоқсанына кемінде 1 рет вебинар немесе трансляция өткізу.
6.Кері байланыс реакциясы	- Кері байланыстың 90% жеке және уақтылы жауап алады. - Оң пікірлердің 70% - дан астамы жеке алғыс алады. - Сыңға жауап тиісті түсініктемемен немесе іс-қимыл жоспарымен бірге жүреді.
7.Кәсіби имидж құру	Профильдің толықтығы мен өзектілігі 95%. - ерекше стилі бар кәсіби фотосуреттерді пайдалану. - мамандандырылған салаларда 3 кәсіби жетістіктерді бөлу. - 2 кәсіби қауымдастыққа белсенді қатысу.
8. Желілік байланыс және кәсіби байланыстарды дамыту	- Аптасына кемінде 5 кәсіби байланыспен өзара әрекеттесу. - Айына 1-2 желілік іс-шараға қатысу. - Облыс мамандарынан айына кемінде 1 рет тәжірибе алмасу және кері байланыс алу.
9. Этикалық мінез-құлық және қарым-қатынас нормаларын сақтау	- Жағымсыз сипаттағы қақтығыстар мен талқылауларға қатысудың болмауы. - Құпиялық ережелері мен этикалық стандарттарды мінсіз сақтау. - Этикаға жат мінез-құлыққа тосқауыл қоюдың немесе шағымданудың болмауы.
10.Талдау және нәтижелерді өлшеу	- Тиімділікті өлшеу үшін талдау құралдарын (мысалы, Instagram-да Insights) қолдану. - Тіркелушілер санының ай сайын кемінде 15% - ға өсуі. - Қатысу мен әсер ету деңгейін өткен кезеңнің нәтижелерімен салыстыру.

Кесте 3. Студенттердің әлеуметтік желілердегі белсенділік көрсеткіштері мен деңгейлері

Критерийлер	Жоғары деңгей	Орташа деңгей	Төменгі деңгей
Профильдің мазмұны мен тартымдылығы	Профильдің 95%-дан астамы толықтырылған, кәсіби фотосуреттер және тартымды визуалды безендіру бар.	Профильдің 80-94%-ы толықтырылған, кәсіби фотосуреттер бар, бірақ дизайны әрдайым тартымды емес.	Профильдің 80%-дан азы толықтырылған, кәсіби фотосуреттер жоқ, визуалды безендіру әлсіз.
Мазмұнды жасау белсенділігі	Аптасына кемінде 3 жазба, түрлі форматтар, мазмұнның 80%-ы кәсіби бағытта.	Аптасына 2-3 жазба, түрлі форматтар, кәсіби мазмұн 60-79%.	Аптасына 2 жазбадан аз, мазмұн әркелкі, кәсіби тақырып 60%-дан аз.
Аудиториямен өзара әрекеттесу	Кемінде 50 постқа лайк, 20-дан астам пікір қалдыру, қатысу деңгейі жоғары.	30-49 постқа лайк, 10-19 пікір, орташа қатысу деңгейі.	30-дан аз постқа лайк, 10-нан аз пікір, төмен қатысу деңгейі.
Тақырып пен мазмұн сапасы	Мазмұнның 70%-ы кәсіби, 20%-ы шығармашылық, 10%-ы білім беру бағытында.	Кәсіби мазмұн 50-69%, шығармашылық 20%-дан аз, білім беру 10-20%.	Кәсіби мазмұн 50%-дан аз, маңызды емес материалдар 20%-дан астам.
Талқылауға қатысу	Аптасына кемінде 3 рет белсенділік, айына 2 тақырып бастау, тоқсанына 1 вебинар өткізу.	Аптасына 2 рет қатысу, айына 1-2 жаңа тақырып, жарты жылда 1 вебинар.	Аптасына 2 реттен аз қатысу, айына 1 жаңа тақырыптан аз, вебинарлар жоқ.
Кері байланысқа жауап беру	90%-дан астам кері байланысқа жекелей және уақтылы жауап беру, сынға лайықты реакция.	70-89% кері байланысқа жекелей жауап, кейде сынға дұрыс жауап беру.	70%-дан аз кері байланысқа жауап беру, сынға теріс реакция.
Кәсіби имидж қалыптастыру	Профиль 95%-ға толтырылған, кәсіби фотолар, 3 жетістікті көрсету, 2 қауымдастыққа қатысу.	Профиль 80-94% толтырылған, кәсіби фотолар, 2 жетістік, 1 қауымдастыққа қатысу.	Профиль 80%-дан кем толықтырылған, кәсіби белсенділік аз.
Желілік байланыстарды дамыту	Аптасына 5 кәсіби байланыс, айына 1-2 іс-шараға қатысу, тәжірибе алмасу.	Аптасына 3-4 кәсіби байланыс, айына 1 іс-шара, тоқсанына 1 рет тәжірибе алмасу.	Аптасына 3-тен аз байланыс, желілік іс-шараларға қатыспау, сирек тәжірибе алмасу.
Этикалық мінез-құлық және коммуникация нормалары	Жанжалдардан аулақ болу, құпиялылық нормаларын сақтау, шағымдардың болмауы.	Сирек жанжалдар, негізінен құпиялылықты сақтау, айтарлықтай шағымдар жоқ.	Тұрақты жанжалдар, құпиялылық нормаларын бұзу, этикаға қатысты шағымдар.
Аналитика және нәтижелерді бағалау	Аналитикалық құралдарды белсенді қолдану, ай сайын 15%-дан астам өсім, көрсеткіштерді талдау.	Кейде аналитиканы қолдану, ай сайынғы өсім 5-15%, ара-тұра талдау жүргізу.	Аналитиканы қолданбау, ай сайын 5%-дан аз өсім, нәтижелерді бағаламау.

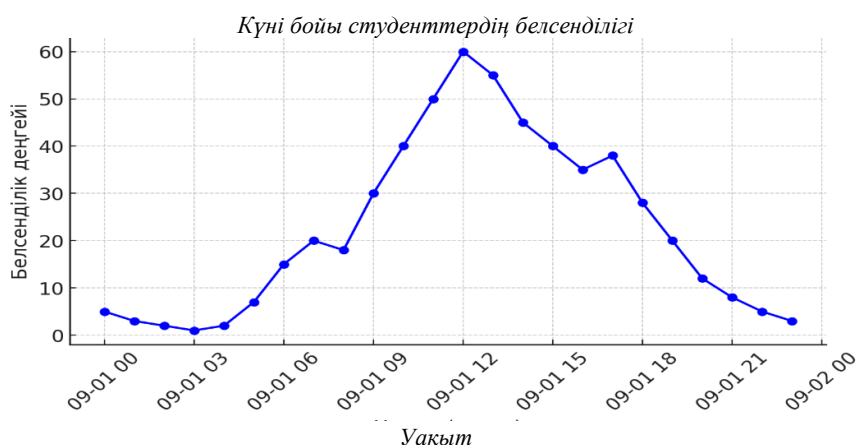
Бұл зерттеудің негізгі мақсаты – WhatsApp әлеуметтік желі тобында белсенділік танытатын студенттерді анықтау. Бұл топ студенттер үшін қарым-қатынас орнату және өзара әрекеттесу алаңы ретінде қызмет етеді. Топтың белсенділік журналында барлығы 1734 сөйлесу жазбасы сақталған, олар үш негізгі бағанға жіктелген және өзара әрекеттесу күндерін қамтиды. Зерттеу барысында студенттердің деректері инициализацияланып, олардың әлеуметтік желіні пайдалану деңгейін бағалау үшін талданады. Деректерді талдау екі негізгі кезеңнен тұрады: сипаттамалық және диагностикалық талдау. Сипаттамалық талдау студенттердің топтағы өзара әрекеттесу жиілігін анықтауға мүмкіндік береді. Нәтижелер көрсеткендей, студенттердің басым бөлігі 0-ден 50 ретке дейін өзара әрекеттескен, ал бір студенттің белсенділігі 250-300 ретке дейін жеткен.

Бұл мәліметтер арнайы деректерді талдау кітапханалары арқылы өңделіп, WhatsApp тобындағы студенттердің өзара әрекеттесуінің жалпы көрінісін алу үшін қолданылады.

Сурет 2. Студенттердің хабарламаларын тарату гистограммасы

Жоғарыдағы графикте WhatsApp тобындағы студенттердің хабарламалар санын таратудың гистограммасы көрсетілген. Гистограмма хабарламалар санының әртүрлі аралықтарының жиілігін визуализациялауға көмектеседі, бұл белгілі бір мәндердің қаншалықты жиі кездесетінін көруге мүмкіндік береді. Көріп отырғаныңыздай, студенттердің көпшілігі 10-нан 95-ке дейін хабарлама жібереді, тек 300 хабарлама жіберген бір студенттен басқа, бұл аномалия ретінде ерекшеленеді.

Сурет 3.2 күні бойы студенттердің белсенділігі

Ұсынылған сызықтық диаграмма студенттердің күндізгі белсенділігін көрсетеді. Графикте сағат 00:00-ден 23:00-ге дейін әр сағат сайын жіберілетін хабарламалар саны көрсетілген. Кестеден студенттердің белсенділігі таңертең артып, күннің ортасында және кешке шыңына жететінін, содан кейін түнге қарай төмендейтінін көруге болады.

Бұл уақытта талдау студенттердің ең жоғары онлайн белсенділігі байқалатын кезеңдерді анықтауға мүмкіндік береді. Бұл мәліметтер топтық талқылаулар мен ақпараттық бюллетеньдерді ең тиімді уақытта жоспарлауға көмектесуі мүмкін.

3. Әлеуметтік медидағы студенттердің белсенділігіне қатысты жүргізілген эксперименттік талдау нәтижесінде алынған деректер әрбір критерийдің орындалу деңгейін көрсететін графиктерді құру үшін пайдаланылды.

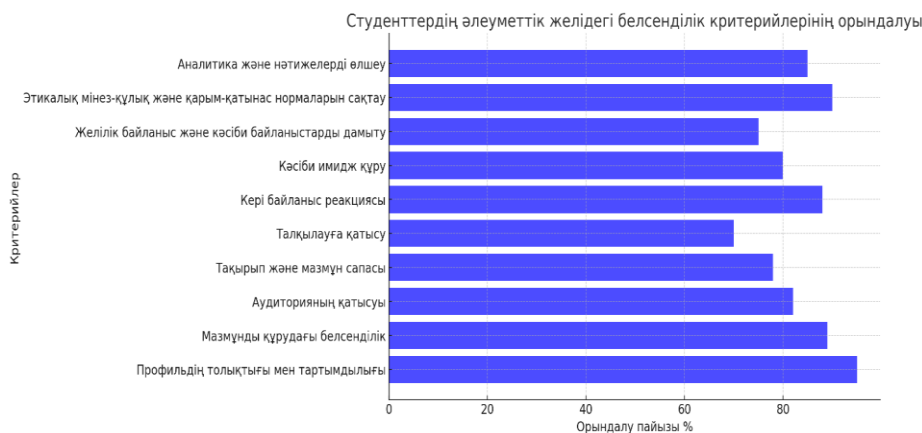
Талдауға арналған деректер:

1. Профильдің толықтығы мен тартымдылығы: 95%
2. Мазмұнды құрудағы белсенділік: 85%
3. Аудиторияның Қатысуы: 70%

4. Тақырып және мазмұн сапасы: 90%
5. Талқылауға қатысу: 80%
6. Кері байланыс реакциясы: 75%
7. Кәсіби Бейнені Құру: 88%
8. Желілік байланыс және кәсіби байланыстарды дамыту: 60%
9. Этикалық мінез-құлық және қарым-қатынас нормаларын сақтау: 100%
10. Аналитика және нәтижелерді өлшеу: 65%

Енді осы деректерді қолдана отырып, біз әр критерийдің орындалу деңгейін пайызбен көрсететін график құра аламыз.

Осы графикті құрайық.

Сурет 4. Студенттердің әлеуметтік желілердегі белсенділік критерийлерін меңгеру деңгейі

Диаграмма студенттердің әлеуметтік медиа белсенділігінің әртүрлі критерийлерін орындау пайызын көрсетеді. Әлеуметтік желілердегі этикалық нормалар мен мінез-құлықты сақтауда ең үлкен жетістікке қол жеткізілді, мұнда көрсеткіш 100% құрайды. Орындаудың ең төменгі деңгейі желілік өзара іс-қимыл және кәсіби байланыстарды дамыту саласында байқалады-барлығы 60%. Бұл білім беру бағдарламасы арқылы жақсарту және одан әрі дамыту үшін әлеуетті бағыттарды көрсетуі мүмкін.

Мұндай визуалды талдау студенттердің белсенділігінің күшті және әлсіз жақтарын анықтауға және білім беру іс-шараларын одан әрі жоспарлауға көмектеседі.

Оқу процесі үшін әлеуметтік желіні пайдаланудың практикалық ұсыныстары

– Жариялау жиілігі – студенттің әлеуметтік медиадағы белсенділігінің маңызды көрсеткіші. Мазмұнды жиі бөлісу аудитория назарын көбірек аударуға мүмкіндік береді. Бұл жарияланымдарға өзекті жаңалықтар, жеке жетістіктер, оқу барысында маңызды сәттер мен қызықты идеялар кіруі мүмкін.

– Жүйелілік пен жоспарлау – мазмұнды алдын ала ұйымдастыру және жоспарлау үшін студенттер Жарияланымдар күнтізбесін жасай алады. Бұл тұрақты белсенділікті қамтамасыз етуге көмектеседі.

– Платформалардың әртүрлілігі – Instagram, Twitter, LinkedIn және басқа платформа-ларды қолдану арқылы аудитория аясын кеңейтіп, жариялау мүмкіндіктерін арттыруға болады.

– Тақырыптық рубрикалар – контентті құрылымдауға және ақпарат ағынын әртарап-тандыруға көмектеседі.

– Интерактивтілік – сұрақтар қойылған немесе пікірталасқа шақыратын жазбалар аудито-рияны белсенді етуге ықпал етеді.

– Трендтер мен өзектілік – жаңалықтар мен трендтерге жедел жауап беру мазмұнның өзектілігін арттырады.

- Диалогты қолдау – аудиториямен белсенді қарым-қатынас жасап, пікірлерге жауап беру және сұрақтарға жауап қайтару қатысушылардың қызығушылығын арттырады.
- Бірлескен жобалар мен хэштегтер – кең аудиторияны қамту үшін танымал хэштегтерді пайдалану және бірлескен жобаларға қатысу маңызды.
- Мазмұнның әртүрлілігі – бейнелер, суреттер, мәтін және графиканы қолдану аудитория үшін қызықты әрі тартымды форматтар ұсынады.
- Мақсатты аудиторияны анықтау – мазмұнды аудиторияның қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне сәйкес жасау олардың белсенділігін арттырады.
- Мазмұнды жаңарту – тақырыптардың жаңартылып отыруы аудиторияның қызығушылығын сақтауға көмектеседі.
- Визуалды элементтерді пайдалану – инфографика, суреттер және диаграммалар мазмұнды байытып, ақпаратты жеңіл қабылдауға көмектеседі.
- Аудитория реакциясын бақылау – пікірлер мен өзара әрекеттесуді талдау мазмұнды тиімді бейімдеуге мүмкіндік береді.
- Кәсіби байланыстарды дамыту – студенттер кәсіби мамандармен және ұйымдармен ынтымақтаса отырып, мазмұнға әртүрлілік енгізе алады.
- Кері байланыс жинау – пікірлер мен ұсыныстар аудиториямен өзара әрекеттесуді жақсартып, мазмұн сапасын арттырады.
- Талқылауларға қатысу – өзекті тақырыптар бойынша пікірталастарға араласу студенттерге аудиториямен белсенді байланыс орнатуға көмектеседі.
- Пікірталастық контент – кейде даулы немесе талқыланатын мәселелер аудитория назарын аударып, қызықты талқылауларды ынталандыруы мүмкін.
- Хэштегтерді пайдалану – кеңірек аудиторияны қамтуға және тақырыптық дискуссияларға қатысуға мүмкіндік береді.
- Пікірлер мен аудиторияның белсенділігін бақылау – жазбаларға уақытылы жауап беру маңызды.
- Аудитория сұрақтарына ашық жауаптар – бұл барлық қатысушыларға пайдалы болуы мүмкін әрі құнды мазмұн қалыптастырады.
- Жеке мәнерді қолдану – түсініктемелерде эמודзилер мен бейресми элементтерді қолдану жазбаларды жылы және достық сипатқа айналдырады.
- Сауалнамалар мен кері байланыс – аудиторияның пікірін білу үшін сұрақтар мен сауалнамалар жүргізу тиімді тәсіл.
- Диалог пен пікір алмасуды ынталандыру – студенттер өз жазбаларына пікірталас қалыптастырып, аудиториямен интерактивті әрекеттесу алаңын жасай алады.
- Профиль ақпаратын жаңарту – студент профиліндегі ақпараттың өзектілігін сақтау маңызды.
- Кәсіби блог жүргізу – студент өзінің саласына қатысты ойларымен бөлісе отырып, кәсіби имиджін нығайта алады.
- Кәсіби тренингтер мен курстарға қатысу – бұл студенттің кәсіби дамуға деген ұмтылысын көрсетеді.
- Кәсіби байланыстармен өзара іс-қимыл – басқа мамандардың жарияланымдарына пікір білдіру және кәсіби диалогтарға араласу пайдалы.
- Кері байланысты белсенді іздеу – тәжірибелі мамандардың ұсыныстарын алу студенттің дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

Қорытынды. Бұл зерттеу әлеуметтік медианың білім беру процесіндегі өсіп келе жатқан рөлін және оны оқу үдерісін қолдау мен студенттердің кәсіби дамуы үшін тиімді пайдалану қажеттілігін көрсетеді. Әлеуметтік медиа – өзара әрекеттесу, білім алмасу және кәсіби өсу үшін маңызды құрал, әсіресе цифрландыру мен қашықтықтан оқыту жағдайында.

Зерттеуде студенттердің әлеуметтік желідегі белсенділігін бағалауға арналған кешенді критерийлер ұсынылды. Олар қатысу деңгейін, мазмұн сапасын және кәсіби өзара әрекет-

тесуді қамтиды. Бұл көрсеткіштер білім беру мекемелеріне оқу стратегияларын оңтайландыруға және студенттердің кәсіби мүмкіндіктерін арттыруға көмектеседі.

Болашақ зерттеулер әртүрлі оқу бағдарламаларының ерекшеліктерін ескере отырып, бағалау жүйесін кеңейтуге бағытталуы мүмкін. Бұл студенттердің әлеуметтік медидағы белсенділігін жақсырақ бейімдеуге және оны білім беру мақсатында тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

Бұл мақала BR21882318 «Жоғары оқу орнының «online community» кеңістігінде оқытушылар мен студенттердің желілік коммуникативтік мәдениеті мен цифрлық этикетін қалыптастыру жүйесін кастомизациялау» жобасының негізінде жазылған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Statista Number of worldwide social network users 2017-2027. Available at: <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/> 2021
2. Zakon.kz. Қасым-Жомарт Тоқаев: Әлеуметтік желілер үлкенді де, кішіні де зомбиге айналдырады. <https://kaz.zakon.kz/kogam-tyyny/6050146-asyzhomart-toaev-leumettk-zheller-lkend-de-kshn-de-zombige-aynaldyady.htm> 1(2024, қазан 11).
3. BAQ.KZ. Тоқаев меморгандарға: «Әр мемлекеттік қызметкер әлеуметтік желіде өз саласы бойынша белсенді болуы керек». <https://baq.kz/toqaev-memorgandarga-23741/> (2019, шілде 15).
4. Akgül Y., and Uymaz A.O. Facebook/meta usage in higher education: a deep learning-based dual-stage SEM-ANN analysis. *Educ. Inf. Technol.* 27,2022. 9821–9855. doi: 10.1007/s10639-022-11012-9
5. Ashraf M.A., Khan M.N., Chohan S.R., Khan M., Rafique W., Farid M.F., et al. Social media improves students' academic performance: exploring the role of social media adoption in the open learning environment among international medical students in China. *Health* 9:1272., 2021. doi: 10.3390/healthcare9101272
6. Annamalai N., and Jaganathan P. Exploring students' reflective writing on Facebook. *Eurocall Rev.*2017. 25:3. doi: 10.4995/eurocall.2017.7750
7. Yuk A. C.K., and Yunus M.M. Using peer-Mode feedback at the pre-writing stage to improve year 4 pupils' writing performance. *J. Educ. e-Learn. Res.* 8,2021. 116–124. doi: 10.20448/journal.509.2021.81.116.124
8. Giroux C.M. and Moreau K.A. Nursing students' use of social media in their learning: a case study of a Canadian School of Nursing. *BMC Nurs.* 21,2022. 195–111. doi: 10.1186/s12912-022-00977-0 Haidari et al., 2020
9. Alenezi W. and Brinthaup T.M. The use of social media as a tool for learning: perspectives of students in the faculty of education at Kuwait university. *Contemp. Educ. Technol.* 14,1–18. doi:10.30935/cedtech/11476Mangundu, 2022
10. Вахумирская Д.В. Роль социальной активности студентов в рамках университетской жизни. *Северо-Кавказский психологический вестник*, 21(2),2023. 60–68. <https://doi.org/10.21702/ncpb.2023.2.6>
11. Перевозкина Ю.М., & Тишкова А.С. Individual characteristics of students depending on their digital activity in social networks. *Человеческий капитал*, 2024(3). <https://doi.org/10.25629/hc.2024.03.26>
12. Ефимов Е.Г., & Абраменко Е.В. December 15). Роль социальных сетей в формировании электронной информационно-образовательной системы (в рамках ФГОС 3). *Современное образование и технологии*, 5(4),2022. 45–52.
13. Докука С.В., Валеева Д.Р., & Юдкевич М.М. Коэволюция социальных сетей и академических достижений студентов. *Вопросы образования*, (3),2015. 44–65. <https://doi.org/10.17323/1814-9545-2015-3-44-65>
14. Donlan L. Exploring the views of students on the use of Facebook in university teaching and learning. *J. Furth. High. Educ.* 38,2014. 572–588. doi: 10.1080/0309877X.2012.726973)
15. Mahmud M., Ammade S., Halim A. and Amin F.H. Students' voices of the use of Facebook and Instagram in teaching english in the university context. *Int. J. Lang. Educ.* 6,2022. 113–127. doi: 10.26858/ijole.v6i2.24757Mukhlif және Challob, 2021
16. Espinoza-Celi V.N., and Pintado C.M. Using twitter to enhance writing skill with senior high school students: a case study. *Teach. English Technol.* 20,2020. 108–124.
17. Wang F.H., “An exploration of online behaviour engagement and achievement in flipped classroom supported by learning management system,” *Comput. Educ.*, vol. 114, no.1 pp. 79–91, 2017.
18. Krouska C. Troussas, dan M. Virvou, “SN - Learning: An exploratory study beyond e - learning and evaluation of its applications using EV - SNL framework,” *J Comput Assist Learn*, vol. 35, no.1 pp. 168–177, Oct. 2018.
19. Haidari M., Katawazai R., and Yusof S.M. (2020). The use of social media and wikis in teaching writing skills: a review article. *Int. J. Interact. Mob. Technol.* 14, 2020, 168–179. doi: 10.3991/IJIM.V14I16.15531
20. Kio S.L. Feedback theory through the lens of social networking. *Issues Educ. Res.* 25,2015. 139–152.
21. Mukhlif M.I. and Challob A.I. Enhancing vocabulary knowledge among secondary school EFL students by using Facebook. *Turk. Online J. Dist. Educ.* 22,(2021). 293–309. doi: 10.17718/tojde.961852
22. Alonzo D., Oo C.Z., Wijarwadi W., & Hannigan C. Using social media for assessment purposes: Practices and future directions. *Frontiers in Psychology, Educational Psychology Section.* (2023). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1075818>

References:

1. Alenezi W., & Brinthaupt T.M. *The use of social media as a tool for learning: Perspectives of students in the Faculty of Education at Kuwait University*. *Contemporary Educational Technology*, 14(1), (2022). 1–18. <https://doi.org/10.30935/cedtech/11476>
2. Zakon.kz. *Qasym-Jomart Toqaev: Áleymettik jéliler úlkendi de, kishini de zombige ainaldyrady*. (2024, October 11). <https://kaz.zakon.kz/kogam-tyynyzy/6050146-asymzhomart-toaev-leumettk-zheller-lkend-de-kshn-de-zombige-aynaldyrady.html>
3. BAQ.KZ. *Toqaev memorgandarga: «Ár memlekettik qyzmetker áleymettik jélide óz salasý boiynsha belsendi bolýy kerek»* (2019, July 15). <https://baq.kz/toqaev-memorgandarga-23741/>
4. Akgül Y., & Uymaz A.O. *Facebook/Meta usage in higher education: A deep learning-based dual-stage SEM-ANN analysis*. *Education and Information Technologies*, 27,(2022). 9821–9855. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11012-9>
5. Alonzo D., Oo C.Z., Wijarwadi W., & Hannigan C. *Using social media for assessment purposes: Practices and future directions*. *Frontiers in Psychology, Educational Psychology Section*. (2023). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1075818>
6. Annamalai N., & Jaganathan P. *Exploring students' reflective writing on Facebook*. *EuroCALL Review*, 25(3),(2017). <https://doi.org/10.4995/eurocall.2017.7750>
7. Ashraf M.A., Khan M.N., Chohan S.R., Khan M., Rafique W., Farid M.F., et al. *Social media improves students' academic performance: Exploring the role of social media adoption in the open learning environment among international medical students in China*. *Healthcare*, 9(1272), (2021). <https://doi.org/10.3390/healthcare9101272>
8. Donlan L. *Exploring the views of students on the use of Facebook in university teaching and learning*. *Journal of Further and Higher Education*, 38(5),2014. 572–588. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2012.726973>
9. Espinoza-Celi V.N., & Pintado C.M. *Using Twitter to enhance writing skill with senior high school students: A case study*. *Teaching English with Technology*, 20,(2020). 108–124.
10. Vashumirskaya D.V. *Rol' sotsial'noy aktivnosti studentov v ramkakh universitetskoy zhizni*. *Severo-Kavkazskiy psikhologicheskiy vestnik*, 21(2),2023. 60–68. <https://doi.org/10.21702/ncpb.2023.2.6>
11. Perevozkina Y.M., & Tishkova A.S. *Individual characteristics of students depending on their digital activity in social networks*. *Chelovecheskiy kapital*, 2024(3). <https://doi.org/10.25629/hc.2024.03.26>
12. Efimov E.G., & Abramenko E.V. *Rol' sotsial'nykh setey v formirovanií elektronnoy informatsionno-obrazovatel'noy sistemy (v ramkakh FGOS 3)*. *Sovremennoe obrazovanie i tekhnologii*, 5(4),2020, December 15. 45–52.
13. Dokuka S.V., Valeeva D.R., & Yudkevich M.M. *Ko-evolyutsiya sotsial'nykh setey i akademicheskikh dostizheniy studentov*. *Voprosy obrazovaniya*, (3),201. 44–65. <https://doi.org/10.17323/1814-9545-2015-3-44-65>
14. Giroux C.M., & Moreau K.A. *Nursing students' use of social media in their learning: A case study of a Canadian School of Nursing*. *BMC Nursing*, 21,(2022). 195–111. <https://doi.org/10.1186/s12912-022-00977-0>
15. Haidari M., Katawazai R., & Yusof S.M. *The use of social media and wikis in teaching writing skills: A review article*. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 14(16),2020. 168–179. <https://doi.org/10.3991/IJIM.V14I16.15531>
16. Kio S.L. *Feedback theory through the lens of social networking*. *Issues in Educational Research*, 25,(2015). 139–152.
17. Krouska C., Troussas C., & Virvou M. *SN-Learning: An exploratory study beyond e-learning and evaluation of its applications using EV-SNL framework*. *Journal of Computer Assisted Learning*, 35(1),2018. 168–177. <https://doi.org/10.1111/jcal.12330>
18. Liu F., & Ko C.H.E. *An exploration of online behaviour engagement and achievement in flipped classroom supported by learning management system*. *Computers & Education*, 114,(2020). 79–91. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.06.012>
19. Mahmud M., Ammade S., Halim A., & Amin F.H. *Students' voices on the use of Facebook and Instagram in teaching English in the university context*. *International Journal of Language Education*, 6(2),2022. 113–127. <https://doi.org/10.26858/ijole.v6i2.24757>
20. Mukhlif M.I., & Challob A.I. *Enhancing vocabulary knowledge among secondary school EFL students by using Facebook*. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 22,(2021). 293–309. <https://doi.org/10.17718/tojde.961852>
21. Statista *Number of worldwide social network users 2017–2027*. Retrieved from [https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/\(2021\)](https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/(2021)).
22. Yuk A.C.K. & Yunus M.M. *Using peer-Modo feedback at the pre-writing stage to improve Year 4 pupils' writing performance*. *Journal of Education and e-Learning Research*, 8,(2021). 116–124. <https://doi.org/10.20448/journal.509.2021.81.116.124>